

4.ÜNİTE: FELSEFİ OKUMA VE YAZMA ÖZETİ

Felsefe uğraşısı, kişinin herhangi bir konuda fikir ve düşüncelerini kendi için açık kılmasıyla başlar. Bu açık kılma sorunu bilincini oluşturur, yani refleksiyon yapmanın düşüncelerini ne denli geliştirdiğini kavrar. Bir fikrin anlaşılması, değerlendirilmesi, felsefi bir içerik kazandırılması, yeni bir fikrin oluşturulması veya yeniden kurgulanması ve ifadesi gibi temel aşamalar “felsefe yapmak” olarak değerlendirilebilir. Felsefe yapmanın en etkili yolu, felsefi okuryazarlık becerisini geliştirmektir.

Felsefi okuryazarlık; felsefenin temel terim ve bakış açılarıyla ilgili yeterli donanımı gerektirir. Felsefe okuru olmak, metinleri felsefi bir ilgiyle anlamaya yönelmekle başlar. Öncelikle metinde işlenen problem veya problemlerin ne olduğu, hangi kavram ve terimlerin geçtiği, bunların metin bağlamında hangi anlamlarda kullanıldığı araştırılır. Daha sonra problemi geliştiren fikir, argüman, eleştiri ve bunlar arasındaki geçişler belirlenir. Metnin örgüsündeki temel anlam, çoğunlukla onu okuyanın bakış açısıyla yeniden yorumlanır ve değerlendirilir. Felsefe metnlerinin okunma biçimi çoğul okumaya izin verir. Yani her okuyucu için hatta aynı okuyucu için bile farklı açılardan okunup yorumlanabilir. Bu açıdan felsefi okurluk, aynı zamanda felsefi yazarlığın ilk adımıdır.

Felsefi metin yazmaya girişmek için sadece okumak yetmez, okunanlar üzerinde kişisel görüş geliştirmiş olmak da gerektirir. Felsefi metin yazımı sırasında ifadelerin tutarlı, özgün ve sistematik olmasına özen gösterilmelidir. Yazıyla insan, metin okumada edindiği bilgi ve deneyimlerini bütüncül bir şekilde görünür hâle getirir.

FELSEFİ METİN

Herhangi bir ifadenin belirli bir düzen içinde yazılı olarak somutlaşmış hâline metin denir. Felsefi metin, filozofun bir sorun hakkındaki fikri doğrultusunda oluşur. Filozof, o sorun üzerindeki sorgulama ve akıl yürütmeleriyle metnini adım adım örер. Felsefi metin, pek çok kurucu öğeden oluşur. Problem, kavram, iddia, karşı iddia, gerekçe, açıklama ve eleştiriler bunlar arasında öne çıkanlardır. Felsefi metnin öğelerinin kendi içinde tutarlı bir yapı sergilemesi beklenir.

Felsefi metin analizi, genel olarak o metni oluşturan öğeleri ayrıştırma ve aralarındaki ilişkileri ortaya koyma işlemidir. Felsefi metin analizinde öncelikle metnin ana problemi ve bu probleme dair filozofun temel görüşleri tespit edilir ve bunlara dair kullandığı terimler ayrıştırılır. Felsefi metnin incelenmesinde diğer bir yol da metnin dilsel analizidir. Öncelikle kavram ve ifadelerin anlamsal olarak doğru olup olmadığına ve doğru biçimde birbirine bağlanıp bağlanmadığına dikkat edilir. Metin analizinin temel amacı metni doğru anlamak ve yorumlamaktır.

Felsefi Metin Analizi İçin Öneriler

- Felsefi metin, kavram ve problemlere dikkat edilerek okunur.
- Felsefi metinde geçen temel görüşler bulunur.
- Felsefi metnin ana fikrine destek olan temel bileşenler anlamlarıyla beraber belirlenir.
- Felsefi metin dilsel açıdan incelenerek ifadelerin anlamsal kontrolü yapılır.
- Felsefi metindeki çıkarımlar mantıksal açıdan incelenir. Bunların akıl ve mantık ilkeleriyle olan tutarlılığı kontrol edilir.
- Temel görüşün ikna ediciliği ve sağlamlığı ortaya konur.

GÖRÜŞLER

Felsefe ve üst düzey düşünme, her şeyden önce “üzerine düşünme”dir (refleksif düşünme). Bilgi veya metnin “düz” okunmasından daha çok her bir bilginin farklı açılardan farklı yol ve yöntemlerle okunması ve analizini, yeni bir anlam oluşturulmasını, farklı sonuçlara ulaşılmasını içerir. Metnin yorumlama ve değerlendirmelerinde aşağıdaki soruların cevaplanması yol gösterici olabilir.

- Bu metinden neler öğrendiniz?
- Metnin kuramsal, yöntemsel veya pratiğe karşılık gelen, yenilik veya açılım sağlayan yanları var mıdır?
- Sizi en çok hangi görüş ve argümanlar etkiledi?
- Metindeki görüşlerin ve yargıların tümüne katılıyor musunuz?
- Siz olsaydınız hangi noktaları öne çıkarırdınız? Bu görüşleri desteklemek için hangi bilgi ve örneklerle başvururdunuz?
- Siz olsaydınız, konuyu işlerken hangi yol ve yöntemlerden yararlanırdınız?

- Siz, bu konu hakkında neler düşünüyorsunuz?
- Yaptığınız analiz ve değerlendirmelerin; geliştirdiğiniz yeni fikir, argüman ve çözüm önerilerinin mevcut konuya veya yaşama dair nasıl bir katkısı olacağını düşünüyorsunuz?

FELSEFİ DENEME

Bir fikri ya da argümanı geliştirmenin en düzenli yolu yazmaktır. Yazmak, aynı zamanda düşüncenin kalıcı bir şekilde ifade edilmesini de sağlar. Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Deneme yazıları bu türlerden biridir. Deneme yazılarında konu hakkındaki görüş, özgür biçimde sunulur ayrıca alanlara göre değişik şekillerde de yazılır. Bu, alanların kendi niteliğiyle ilgili bir durumdur. Bunlardan biri olan felsefi denemeyi diğerlerinden ayıran özellikler vardır. Felsefi deneme; sorgulayıcı, tutarlı ve sistemli bir yol izler. İleri sürülen görüşler temellendirilir ve mantıksal olarak ikna edicidir. Felsefi denemelerde kavramlara bilinen anlamlarının dışında yeni anlamlar da yüklenebilir ama bu anlamlar yazı içinde açıklanmalıdır. Felsefi denemelerde ele alınan konuyla ilgili yazılacak olan denemenin ana problemi öncelikle tanıtılır. Bu probleme yönelik yapılacak olan çözümleme kısaca açıklanır ve denemenin neyi amaçladığı belirgin olarak belirtilir.

AKIL YÜRÜTME BECERİLERİ

Felsefenin temel problemlerine geri dönülürse bunların varlık-oluş, bilgi-bilim ve değer problemleri altında toplanmış olduğu görülür. Bir metni incelemeye başlarken hangi kavram ve problemlerin ele alınacağı tespit edilir. Metinde geçen akıl yürütmelerin doğru örülüp örülmediğine bakılır. Metnin analizi için izlenen bu basamaklar, metnin felsefeyle ilişkisinin çözülmesiyle anlamlı hâle gelir.

Akıl Yürütme Biçimlerini Bulmaya Yönelik Bazı Öneriler

- Akıl yürütme, iki veya daha fazla önerme arasında kurulan ilişki ile sonuç önermesine varma işidir.
- Sonuç önermesine götüren önermelere öncül ismi de verilir.
- Önerme, yargı bildiren ifadelerdir.
- Tümdengelim akıl yürütme biçimi, genel bir önermeden yola çıkarak tikel veya özel bir sonuç önermesine ulaşılarak yapılır.
- Tümevarım akıl yürütme biçimi, özel veya tikel önermelerden yola çıkarak genel bir sonuç önermesine ulaşılarak yapılır.
- Analoji, özel veya tikel önermeler arasında kurulan bağ ile sonuç önermesine ulaşılarak yapılır.
- Fikir, genel olarak herhangi bir konu hakkında ileri sürülen düşüncedir.
- Bazı önermelerin içinde birden fazla yargı bulunur. Bu durum, onlarla kurulan metinlerde açık olarak akıl yürütme biçimlerinin görünmemesine neden olur. Bu yargılara dikkat edilerek akıl yürütme aşamalarının tespit edilmesi gerekir.
- Akıl yürütmede bulunurken genel ve özel ifadelere dikkat edilerek aralarındaki akış yönü belirlenir.
- Analoji yapılırken genelde “gibi, benzer, aralarında fark olsa da ...” ifadeleri kullanılır.
- Sonuç önermesinde genelde “o hâlde, böylece, genel olarak, tüm, bütün, herkes, bazı, yani, sonuç olarak, değildir, edilemez, buna dayanarak, o yüzden, çıkarılabilecek, dolayısıyla, öyle ki ...” ifadeleri kullanılır.